

υπάρχουν (κι αυτό δά μάς τὸ λέν καθήμενά οἱ φημερίδες) ρασοφόροι ἀνάξιοι στὶς μικρὲς ἐκκλησιᾶς τοῦ Γένους, γιατί τάχα νὰ μὴν ὑπάρχουνε σταυραδέρφια τους καὶ στὴ Μεγάλῃ; Τὸ χτίρια κι ὁ τίτλος δὲ δίνουν καμμιὰ ἐγγύτησιν γιὰ τὸ περιεχόμενο—καὶ θαρροῦμε πὼς κ' οἱ πατριωτικὲς φημερίδες μας λένε συχνὰ πυκνὰ γιὰ τὴ Μεγάλῃ κτλ. περισσότερα κι ἀπὸ ὅσα καταγγέλλει ὁ κ. Πάλλης στὸ γράμμα του.

*

ΜΙΛΗΣΑΝΕ καὶ τὰ Κρητικὸπούλα γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα. Καὶ μιλῆσανε λαβέντικα καὶ παληκαρίσια, σὰν Κρητικὸπούλα. Διαβάστε τὴν ἀπολογία τους ποὺ δημοσιεύεται σήμερα στὸ «Νουμά», μελετήστε τὴ. Ρουφήχτε μάλιστα τὸ τελευταῖο τῆς κεφάλαιο, τὸ Προφητικὸ. «Ὁ ἥλιος τῆς Ἀλήθειας πάντα του ἀνατέλλει ὄσο πολὺ κι ἂ βῆ σταθερὴ ἢ νύχτα τῆς Ψευτικῆς. Καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ πρωτοροδίσει τὰ Κρητικὰ βουνά». Ναι, εἶναι φυσικὸ. Κι ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὰ Κρητικὰ βουνά, τὸν καρτεροῦμε καὶ μετ' τὸν πνευματικὸ μας ξεσκαλωμό. Οἱ Κρητικοὶ θὰ μάς τονε φέρουνε. Γιατί οἱ Κρητικοὶ κατέχουν περισσότερο ἀπ' ὅλους μας, καὶ τὸ ἀποδείξαν ἀπειρες φορές ὡς τώρα, τὴ μεγάλη τέχνη νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ νικοῦνε. Καὶ μόνο πού σὲ μιά τόσο κρίσιμη στιγμή γιὰ τὴν Κρήτη καὶ γιὰ τὴν Ρωμιοσύνη, ἀλάκαρη, ἀνάξια καίτοι καὶ γλωσσικὸ ἀγῶνα, εἶναι θεότρηνη ἀπόδειξη, ἔχι μουχλιωμένου Βυζαντινισμοῦ, μὰ γερῆς καὶ ἐλοζώντανης ἀντίληψης τοῦ πόσο σπουδαῖο καὶ ζωτικὸ εἶναι γιὰ τὴ φυλὴ μας τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας καὶ τῆς Παιδείας μας.

Τὴ μορφή καὶ τὴ συγκινητικὰ πού τὰ χαιρετᾶ σήμερα ὁ Ποιητής, στὸ τελευταῖο του ἀρθρο γιὰ τὸ Swinburne, τὰ εὐγενικὰ Κρητικὸπούλα! Μὰ σὰ νὰ ξέρανε ἀπὸ πρὶν τὴ τοὺς λέει ὁ Ποιητής, πόσο ζμύρρα τοῦ ἀποκρίνονται κι αὐτὰ στὴν Ἀπολογία τους:

— Διώξουμε ἀπὸ πάνω μας τὸν Τούρκικο ζυγὸ, ἐμεῖς θὰ διώξουμε καὶ τὸ γλωσσικὸ ζυγὸ ποὺ βαραίνει καὶ σκλαβώνει ὅλο τὸ ἔθνος. Κι ὅταν μεταῦριο γίνῃ ἡ Ἐνωσις, δὲν ἔχουμε καλύτερο δῶρο νὰ κρατοῦμε τῆς Μητέρας μας, παρὰ τὴν ἀντίληψη αὐτῆ τῆς χαιρεφτημένη καὶ φωτεινῆ πού κλεῖ μέσα τῆς ὅλα τὰ ξημερώματα!

Νά, πού ξαναδίνεται ἀκόμα μιά φορά στὶς Κρητικὲς μαδάρες ὁ ἄρχαῖος Σπαρτιατικὸς ὄρκος «Καὶ μεῖς μιά μέρα θάμαστε!...»

*

ΝΑ ΣΧΩΡΕΘΟΥΝ τὰ πεθαμένα σας, κύριοι φημεριδογράφοι, ἀφίστε τοὺς ταρταρινισμούς σας τούτη τῆ φουά. Μὰ καὶ σὰς προλάθανε σὲ δαύτους οἱ Τούρκοι συνάδερφοί σας, δὲν εἰς νὰ τοὺς ἀκολουθᾶτε καταπόδι καὶ νὰ μάς φουσκώνετε τὰ μυαλά μας μὲ ἄρα καὶ νὰ μάς ἀναγκάζετε νὰ γουρλώνουμε τὰ μάτια μας καὶ νὰ τρίξουμε τὰ δόντια μας καὶ νὰ σηκώνουμε τὴ γροθιά μας καὶ νὰ βλέπουμε γλυκόνειρα εὐκολῆς νίκης, σὰν τὸ ἀναθεματισμένο τὸ 97.

Γιατί μιλάτε ἔτσι; Για νὰ κενταρολογήσετε; Ὅχι. Τόσο πρόστους δὲ σὰς θέλουμε καὶ δὲν πιστεύουμε καὶ

νάττε. Μιλᾶτε ἔτσι γιὰ νὰ εἰξεγερετε τὸ πολεμικὸν μας μένος (καθὼς σκληρίζετε), γιὰ νὰ μάς πείσετε πὼς, στὴν ἀνάγκη, πρέπει νὰ πολεμήσουμε χωρὶς νὰ φοβηθοῦμε τίποτα.

Μὰ οὐτό, βλοημένοι, θὰν τὸ πιτύχετε μὲ τὸν ἀντίθετο τρόπ. Ἀντὶ νὰ μάς ταπεινώνετε, σὰν τὶς ἀξέχαστες παραμονὲς τοῦ 97, τόσο τὸν ἀντίπαλο καὶ μάς ταμπουνάτε πὼς σώνει νὰ φανοῦμε μπροστά του, ἔχι μὲ ντουφέκια, μὰ μὲ κλάρα; στὰ χέρια, καὶ θὰν τὸ κοφῆι λάσπη—πέτε μας τὴν ἀλήθεια, πέτε μας πὼς ὁ ἀντίπαλος εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ μᾶς κ' ἔχουμε χρέος, ἐν ἡ ἀνάγκη τὸ ζητήσῃ, νὰ σταθοῦμε πληκαρία μπροστά του καὶ νὰ πείσουμε ὅλοι, ἴσασμε τὸν τελευταῖο, ἀφοῦ ὁ ἀγῶνας μας θάναι (νὰ, πού σὰς χαιρίζουμε καὶ τὴν ἀγκημένη σας ρητορικὴ κορώνα) ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν!

Μόνο ὁ κίντυνος ἀντρεῖται τὸν ἄθρωπο ἢ ψευτικὰ τὸν παραλεῖ.

ΕΓΩΪΣΜΟΣ

Τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα διαφορᾶς τάξεων ἔφερε καὶ ἡ ἀστικὴ κοινωνία. Γιατί μόλις ἡ ἀστικὴ τάξη, πού ἀντιπροσώπευε ἀνώτερη τεχνικὴ, ἔρριξε τὸ φεουδαλικὸ καθεστῶς, ἀνῆμπορο μὲ τὰ παλιὰ ὀπισθοδρομικὰ μέσα του ν' ἀντισταθῇ στὴ δύναμή της, πῆραν οἱ ἀστοὶ τὴ διοίκηση στὰ χέρια τους, καὶ γίνηκαν αὐτοὶ ἀρχηγοὶ μῆς μεγάλης τάξης ἀθρόπων, πού, γιὰ πολλοὺς λόγους, δὲν μπόρεσε ν' ἀναπτυχθῇ σὰν αὐτοὺς. Ὅσοι βλέπουμε τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα μὲ τὴ φεουδαλικὴ ἐποχὴ, ὑπερτροφία δηλ. τοῦ ἐγωῖστικῦ ἐνστιχτου μερικῶν σὲ βάρος τοῦ ἐγωῖσμοῦ τῶν ἄλλων, μὲ τὴ διαφορὰ πὼς τώρα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχόντων αὔξησε κατὰ πολὺ, κ' ἡ θέση τῶν ἀρχόντων, πνευματικὴ καὶ σωματικὴ, βελτιώθηκε κατὰ πολλοὺς βαθμούς.

Καὶ κάθε κυρίαρχη τάξη, γιὰ νὰ στερεώσῃ τὴ θέση της, δημιουργεῖ ἰδεολογίας, εἴτεσ ἐπωφελεῖται ἀπὸ τέτοιες, γιὰ νὰ ὑπνωτίσῃ ἔτσι τοὺς ἀρχόμενους. Ἄμα ὅμως μελετήσουμε ἀνεπηρέαστα τίς διαφορὲς ἀφηρημένες ἰδέες, πού λέμε κάθε μέρα, θὰ δοῦμε πὼς εἶναι ἀποτελέσματα τῆς ἀνάγκης ὀρισμένων καθεστῶτων, καὶ πὼς ἔπεσαν, ἄμα ἔπεσαν καὶ κεῖνα. Τὴν ἰδεολογία τῆς θρησκείας π. χ., πού γεννήθηκε στοὺς πρώτους ἀθρώπους ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τους νὰ ξηγήσουν τὰ περισσότερα φυσικὰ φαινόμενα, τὴν ἐπωφελήθηκαν οἱ φεουδᾶλοι, γιὰ νὰ στερεώσουν τὴ θέση τους, κ' ἐπέλεξαν τοὺς ἀρχόμενους μὲ τὴν ὑπνωτιστικὴν ἰδέα, πὼς οἱ ἀρχοντες

(*) Ἡ ἀρχὴ του τὸν ἀριθμὸ 345.

εἶναι ἀπόστολοι τοῦ θεοῦ στὴ γῆ, πράμα πού τὸ βλέπουμε ἀκόμα καὶ τώρα στὰ πῦρ ἀπολλίσιστα φεουδαλικὰ κράτη. Μόλις ὅμως ἡ ἐξέλιξη ἔφερε τὴν ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς τοῦ φεουδαλικοῦ καθεστῶτος, ἄρχισε ἀμέσως ἀμελιχτος πόλεμος ἀπὸ τοὺς ἀστοὺς κατὰ τῆς θρησκείας, πούχε παῖξει ρόλο τύραννου ὡς τὰ τότες, ἐπειδὴ σ' αὐτοὺς ἡ ἰδεολογία αὐτὴ εἶταν ἐντελῶς ἀχρηστῆ, κείνον τὸν καιρὸ, μὰ πούχαν ὑποστηρικτὴ τους τρομερὸ τὸν παρὰ τους(**) Τούτοις ὅμως γι' ἄλλα συμφέροντα, γιὰ τὴν ὑπεράσπιση λ.χ. τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορευμάτος τους κ.τ.λ., βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη νὰ φέρουν στὴ μέση μίαν ἀφηρημένη ἔννοια «πατριδάς», πούχε μέσα τῆς πολλὰ ψυχολογικὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ πιάσῃ ρίζες, κ' ὑπνωτίζοντας μ' αὐτὴ τοὺς ἀρχόμενους, νὰ δίνουν μεγαλύτερη λευτεριά στὸ ἐγωῖστικὸ τους ἐνστιχτο. Γι' αὐτὸ βλέπουμε τὴν «πατριδά», μὲ τὴν ἔννοια πούχομε μεῖς γι' αὐτὴ σήμερα, νὰ φανερώνεται πρώτα μετὰ τίς ἀστικὲς ἐπαναστάσεις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης.

Ὅμως κάθε κοινωνία μὲ ἀρχοντες κι ἀρχόμενους φέρνει μέσα της τὸ σπέρμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, πού κανένας ὑπνωτισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀφανίσῃ. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀρχοντες εἶναι ἡ ψυχολογικὴ ἀρχὴ καὶ ἡ ὄθησῃ στὸν ἀγῶνα. Γιατί ἡ ὑπερτροφία τοῦ ἐγωῖσμοῦ τους σὲ βάρος τῶν ἀρχόμενων, κάνει νὰ ξεσπάσῃ τὸ ἐγωῖστικὸ ἐνστιχτο τῶν τελευταίων. Ἐπειτα ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξη, πού δημιουργεῖ καινούργιες συνθήκες, ἐπιτείνει τὸ ξεσπάσμα αὐτό, πού λαβαίνει ἔτσι συγκεκριμένον χαραχτήρα στὴν πάλῃ τῶν τάξεων. Πάλῃ λοιπὸν τάξεων δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο

(**) Ἴδιω μπορεῖ σὲ κάποιον νὰ παραξενοσωνῇ, πὼς ἀφοῦ οἱ φεουδᾶλοι εἶχαν ἀνάγκη τῆς θρησκείας, ἐρχόντουσαν συχνὰ σὲ πόλεμο μὲ τὸν κλήρο, καὶ πὼς, ἀφοῦ οἱ ἀστοὶ χτύπησαν πρώτα τὴ θρησκεία, τώρα σὲ περισσότερο μέρη παίρνουν μὲ τὸ μέρος τους τοὺς παπάδες; Τὴν ἀπάντησῃ σ' αὐτὴν τὴν ἀπορία μπορεῖ νὰ μᾶς τὴ δώσῃ μιά ἀπλοῦστατη, ἐμπειρικὴ σκέψη: Πὼς ἐνὸσω κανένας ἐξωτερικὸς κίντυνος δὲν ἀπειλεῖ δυὸ ἀθρώπους, μποροῦν αὐτοὶ νὰ χτυποῦνται γιὰ μικροδουλεῖς μεταξὺ τους. Μὰ μόλις ὁ κίντυνος, πού ἀπειλεῖ καὶ τοὺς δυὸ, φανῇ, τότες ἐνώωνονται κατ' ἀνάγκη. Ἔτσι καὶ μὲ τοὺς φεουδᾶλους. Ὅταν στέρωσαν τὴ θέση τους, καὶ δὲ φοβόντουσαν κανένα, πολέμαγαν γιὰ πολλὰ ζητήματα μὲ τὸν κλήρο. Σὰ δὲντχαν ὅμως οἱ δυνατοὶ ἀστοὶ, πού ἀπειλοῦσαν καὶ τοὺς δυὸ, βρέθηκαν ἐνὰ στὴν ἀνάγκη νὰ ἐνωθοῦν. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν ἀστικὴ τάξη. Τώρα πού σηκώθηκε ὁ πόλεμος ἐναντίου της, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάθε εἴδους στοιχεῖα γιὰ ν' αὔξησῃ τὴ δύναμή της, καὶ γιὰ νὰ κρατήσῃ σὲ ὑπνωτισμὸ κείνους πού ἐμμετῶλεῖται.

ΣΥΛΒΙΑ. Ὁ, νάσαι βέβαιη μάλιστα πὼς δὲ θὰ χαμηλώτω τὰ μάτια, δὲ θὰ λιγοψυχῆσω. Ἐπρεπε νὰ μὲ ξέρης πιά, δὲ μ' ἐδοκίμασες μιά φορά μόνάχα.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω. Τίποτα δὲ σὲ νικᾷ. Σκέψου ὅμως: νὰ βεθῆς ἐκεῖ ὕστερ' ἀπὸ τόσα, στὸν ἴδιο τὸν τόπο ὅπου γένηκε τὸ τρομερὸ τὸ πρᾶγμα, ἐκεῖ, μόνη, ἀντιμέτωπη σὲ κείνη τὴ γυναῖκα, πού σοῦ ἔχει καμωμένο τόσο κακό...

ΣΥΛΒΙΑ. Καὶ τί μὲ τοῦτο; Μήπως, μιά μοναχὰ φορά—μιά φορά καὶ μόνη, Φραντζεσκα!—ἔχω ἀποφύγει ἐγὼ νὰ κάμω ὅ,τι μοῦ φάνηκε ἀνάγκη νὰ γείνῃ; Πέσ το καὶ σὺ: μὲ εἶδες νάρνηθῶ κανένα βάρος; Ἀπὸ ποῖο βαρκατιστήριό γύρεψ νὰ ξεφύγω; Πολλὰ ἄλλα βάρκανα ἔχω κωττάζει κατὰ πρόσωπο: καὶ βάλω τὸ πόδι ἐκεῖ, ὅπου ἐκεῖνος ἔπεσε... Μὰ εἶχα καρδιά καὶ τὸν εἶδα τότε, ἀπὸ τὴ χαραμάδα τῆς πόρτας, ξαπλωμένο στὸ νεκρικὸ του κρεβάτι, καὶ κανεῖς δὲν εἶταν πίσω μου νὰ μὲ στηρίξῃ καί, πρὶ μου δώσουν ἄδεια νὰ ζυγώσω στὸ προσκίεραλό του, περάσαν ἀπ' τὰ χέρια μου τὰ σίδερα τοῦ χειρουργοῦ κ' οἱ ἐπίδεςμοι βουτηγμένοι στὸ αἷμα.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Ναι, ναι, εἶν' ἀλήθεια: ἢ

δύναμή σου εἶναι μεγάλη. Τίποτα δὲ σὲ νικᾷ. Συλλογίσου ὅμως: δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα νὰ βρεθῆς ἐκεῖ, ἄξαφνα, μπροστά σὲ μιά γυναῖκα πού δὲν τὴ γνωρίζεις, γυναῖκα ἰκανὴ γιὰ ὅλα, σὰν κ' ἐκεῖνη, πεισματωμένη, ἀδιάντροπη.

ΣΥΛΒΙΑ. Δὲν τὴ φοβοῦμαι. Αὐτὸ πού κάνει αὐτὴ εἶναι ταπεινὸ. Γιατί μὲ θαρρεῖ ἀδύνατη καὶ δεῖλη, φκίνεται αὐτὴ ἔτσι ἀπότομη: γιατί τόσον καιρὸ ἐμεινα στὴ σιωπὴ κι ἀπόμερα, αὐτὴ λέγει μὲ το νοῦ της, ἄλλη μιά φορά νὰ μὲ ρίξῃ κάτω. Γελιέται ὅμως. Τότε τὸ ἀγκῆ μου εἶτανε χαμένο, κάθε ἄμυνα εἶτανε περιττῆ. Τώρα τὸ ξαναπόχρηττα καὶ τὸ διαφεντεύω.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Θέ μου! Ρίχνεσαι σ' ἕναν παλαιὸ σῶμα πρὸς σῶμα. Κι ἂν αὐτὴ ἀντισταθῇ.

ΣΥΛΒΙΑ. Νάντιστάθῃ. πὼς; Ἐχω τὸ δικαίωμα μου. Ὅθ μπορέσω νὰ τὴ διώξω.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Συλβία, Συλβία μου, ἀδερφε μου, μὴ, σὲ παρακαλῶ ἀνάβαλε ἀκόμα λίγες μέρες, συλλογίσου λιγάκι ἀκόμα, πρὶν τὸ κάμῃς αὐτό. Μὴ βιαστῆς τόσο πολὺ!

ΣΥΛΒΙΑ. Ἄ, ὦραττα τὰ λῆς ἐσύ, ἐσύ πού εἶσαι καλοτύχη, ἐσύ πού εἶσαι ἀσφαλισμένη, πού ἔχεις ἀνε-

φελῆ τὴ ζωὴ καὶ καμμιὰ φοβέρα στὴν ἡτύχια σου, Νένηθάλω, νὰ τὸ συλλογίστῶ! Μὰ ξέρεις σὲ τί ἀπειλιστικὴ θέση ξαναβρίσκομαι γὼ σήμερα; Εἶρες ἐσύ γιὰ τί πρᾶμα πολεμᾷ; Γιὰ τὸ κεφάλι μου καὶ γιὰ τὸ κεραλὶ τῆς Μπεάτας, γιὰ τὴν ὑπέρχῃ, γιὰ τὴ σὸς τῶνε κατ'ὼ μου! Καταλαβαίνεις; Δὲν ξαναχρῆζεται τὸ μαρτύριο, ὅπου ὅλα πιά τὰ νεύρα ἔχουνε λιανιστῆ, ὅπου ἔχουνε δοκιμαστῆ ὅλοι οἱ σπασαγκμοί. Ἐχω δοσμένο στὸν πῖνο ὅ,τι μποροῦσα νὰ δώσω: ἔχω κοίτασει τὸ σκληρὸ τὸ σίδερα στὸ λαιμὸ μου καὶ τὰ χέρια μου: τέλειωνε ἡ μέρα μου καὶ τὸν ὄπνο μου τὸν κυρίευν ἡ φρίκη τῆς ἐρχόμενης ἡμέρας, ὅπου εἶταν ἀνάγκη πάλι νὰ ζήτω, καὶ γιὰ νὰ ζήτω, νὰ ξακολουθῶ νὰ στραγγίζω τὴν καρδιά μου πού φαίνόταν στερεμένη. Ἄ, τὰ λῆς ὦραττα, ἐσύ! Ἄμα ἐσύ χαμογελάς στὸ σπῆτι σου, τὸ ἴδιο τὸ χαμόγελό σου ξαναχρῆζει σὲ σένη ἑκατοντάχτιν: σὰ νὰ ζῶσες στὸ κρύσταλλο μέσα. Γιὰ μένα τὸ χαμόγελο εἶταν ἕνας πόνος πικραπᾶνω ἀποκάτω, τὰ δόντια μου σφιγγόντανε: ἡ Μπεάτα ὅμως δὲν εἶδε οὔτε ἕνα δακρυ μου. Γιὰ νὰ τῆς φυλάξω τὴ μακαριότητα πού σημαίνει τῶνομά της, ἐνῶ δὲν ὑπῆρχε νευράκι μέσα μου πού νὰ μὴ στρηφόταν, τὰ χέρια μου σ' αὐτὴν ἀπλωμένα εἶχανε

παρά μιὰ εγωιστική ανάγκη, που επιτείνεται ψυχολογικά από τὸνα μέρος με τὴν ἐκμετάλλευσή, καὶ πρακτικά από τᾶλλο, με τὴν ἀέναη γέννηση καινούργιων ἐξωτερικῶν συνθηκῶν.

Αὐτὴ ἡ πάλη ἀναγκάζει τὰ άτομα κάθε τάξης νὰ παίρνουνε μιὰ ὀρισμένη στάση μεταξύ τους. Ἡ ἐγωιστική ἀνάγκη τὰ κάνει νὰ συνασπίζονται ἐλαμαζύ, γιὰ νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρό τους. Βλέπουμε καὶ ἴδω, πὼς τὸ ἄτομο χωριστὰ δὲν μπορεῖ νὰ παίξῃ κανένα ρόλο στὴν πάλη αὐτή, παρά μόνον ὁ ἔγκος. Ἔτσι, στὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα τῆς ἐποχῆς μας μεταξὺ ἀσπῶν καὶ προλετάρων, κάθε μιὰ ἀπὸ τίς τάξεις αὐτὲς νοιώθει τὴν ἀλήθεια τοῦ ἔγκου, καὶ ἐνώνεται γιὰ νὰ πολεμήσῃ καλύτερα τὴν ἄλλη. Οἱ ἐνωσες τῶν ἀσπῶν κάνουν τὰ τράστ καὶ τίς καρτέλλες, ἐνῶ ἀπ' τᾶλλο μέρος οἱ προλετάριοι ἱερόνουν κέντρα καὶ ταμεία. Ἐδῶ φανερόνεται λοιπὸν καθαρά ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἀτομικοῦ ἐγωισμοῦ σὲ ἀλτροῦισμό, σὺν ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς. Δηλ. τὸ ἐγωιστικὸ ἐνοσιχτο τοῦ ἀτόμου γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ, δημιουργεῖ τὴν ἀλληλεβοήθεια. Σ' αὐτὴν στηριγμένος ὁ ἀγῶνας τῶν σοσιαλιστῶν ζητᾷ τὴ χειραφέτηση τοῦ ἐργάτη, δηλ. τὴν ἴδια λευτεριά τοῦ ἐγωιστικοῦ ἐνοσιχτου στὸν προλετάριο, πῶς τὴν ἴδια ἴσως.

Ἀποτέλεσμα κάθε κοινωνικῆς πάλης, ὅπως καὶ κάθε πάλης ἐν γένει, εἶναι νὰ νικήσῃ ὁ δυνατότερος. Ἐδῶ χρειάζεται μιὰ μικρὴ παρένθεση, γιὰ νὰ ὀρίσουμε τί θὰ πῆ «δυνατός», ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς, καὶ πρὸ πάντων οἱ αἰσθητικὰ ἀναθρεμμένοι, πετᾶνε αὐτὴ τὴ λέξη κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ, δίχως καὶ αὐτοὶ νὰ νοιώθουνε τί θέλουν νὰ ποῦν. Πολλοὶ βρίζουν τὸ τωρινὸ καθεστῶς γιὰ τὸ ἄθροισμα τοῦ δὲν εἶναι δυνατό, καὶ οὐκ ἐπινοοῦνται τοὺς δυνατοὺς φεουδάρχους. Σ' αὐτοὺς φαίνεται καθαρά, πρῶτο, ἡ ἀσυνειδήτη, ἀταξιστικὴ ἐπίδραση τοῦ φεουδαλικοῦ τοῦ ἐνοσιχτου, πὸς θέλουν νὰ τὸ ἀνεβάσουν σὲ γενικὸ κανόνα, καὶ δεύτερο ἡ ἀναπόφευκτη μανία τοῦ αἰσθητικιστικοῦ πνεύματος, ποῦναι συνειθισμένο νὰ κοιτᾷ τὰ σύγνεφα καὶ νὰ παραπατᾷ στὴ γῆ, καὶ σ' ὅλα, πράματα εἴτε ἰδέες, νὰ δίνει μιὰ μυστικὴ σημασία, ἐπειδὴ εἶναι ἀνίκανο νὰ τὰ νοιώσῃ καθαρά. Ἡ δύναμη λοιπὸν δὲν εἶναι τίποτα ἀπόλυτο καὶ αὐτὴ, ὅπως καὶ κάθε ἄλλο πράμα. Ἄλλοτε δυνατὸς εἶταν ἐκεῖνος, πὸς ἔλαχε ἰσχυροῦς μῦς, ἔπειτα κείνος πὸς ἔλαχε σιδερένιο χαρακτῆρα, ἀργότερα ὅποιος κρατοῦσε μεγάλα χωράφια, πάρα καὶ ἐκεῖνος πὸς βᾶσταε πολὺ παρὰ, πὸς ἔλαχε δυνατό

μυαλό, πνευματικὴ μόρφωση μεγάλη, τέλος ἐκεῖνος πὸς ἔλαχε ἀνώτερο οἰκονομικὸ καὶ τεχνικὸ σύστημα, καὶ εἶταν καλύτερα ὀργανωμένος. Κάθε τέτοιος δυνατὸς ἀντιπροσωπεύει καὶ ἓνα ὀρισμένο κοινωνικὸ στάδιο, καὶ ἀξία ἔχει μόνο στὸ στάδιό του. Ὁ δυνατὸς λ. χ. τοῦ κρηνητικῶν σταδίου, με τοὺς σιδερένιους μῦς, ἀν παρῶντα εἶναι τώρα, τὸ μόνο πὸς θὰ κατάρθωνε θάταν νὰ μπῆ στὴ φυλακή. Ὡστε ἄμα νοιώσουμε πὼς ἡ δύναμη ἔχει πολλὰ φανερώματα, καὶ πὼς κάθε φανερώμα ἀξία ἔχει μόνο στὴν ἐποχὴ του, θὰ ἴδουμε πὼς καὶ στὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα τοῦ καιροῦ μας δυνατότερη εἶναι κείνη ἡ τάξη, πὸς ἀντιπροσωπεύει τελειότερο τεχνικὸ καὶ οἰκονομικὸ σύστημα, πῶς ἔλαχε ὀγκο μεγαλύτερο, διοργάνωση καλύτερη, φιλοσοφικὸ σύστημα καὶ πνευματικὴ μόρφωση ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ἐν γένει ἐκείνη ἡ τάξη, πὸς δίνει λευτεριά στὸ ἐγωιστικὸ ἐνοσιχτο τῶν περισσότερων.

Τέτοια εἶναι σήμερα ἡ τάξη τοῦ λαοῦ: 1ο Γιατὶ τὸ τελειότερο οἰκονομικὸ σύστημα, πὸς ἀντιπροσωπεύει, τελειοποιούμενο συνεχῶς με τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας, θὰ ἀπλόνη ὀλοῦθε καὶ στερὰ τίς ρίζες του. 2ο Γιατὶ ὁ ἔγκος τῆς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἔγκο τῶν μεγάλων ἀσπῶν, καὶ ἡ ἀξία ὀλοῦνε με τ' ἀποτελέσματα πὸς φέρνει ἡ συγκέντρωση τοῦ κεφαλαίου, δηλ. τὴν καταστροφὴ τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὸ πέσιμο τῶν μικροασπῶν στὸν προλετάρικον ἔγκο. 3ο Γιατὶ ἐνωσσε τὴν κατάστασή τῆς καὶ τὴν ἐκμετάλλευσή τῶν πλοῦσιων, καὶ ὀργανώθηκε θαυμαστὰ σὲ πόλεμο ἐναντῶν ἐκείνων, ἔτσι πὸς καὶ τώρα ἀκόμα νὰ δειχνῇ κάθε μέρα φανερά τὴ δύναμή τῆς, καὶ νὰ ἀναγκάζῃ τοὺς ἀσπῶς σὲ ὑποχώρησης. 4ο Γιατὶ ἡ κατανόηση τῆς ἐκμετάλλευσῆς τὴν ἔκανε νὰ νοιώσῃ, πὼς πίσω ἀπὸ τίς διαφορὲς ἀφηρημένες ἰδέες κρύβονται μόνο τὰ συμφέροντα τῶν ἀσπῶν, καὶ γι' αὐτὸ ἀπόκτησε τὴ δύναμη νὰ χτυπάῃ τὰ διάφορα προσχήματα, πὸς πίσω τους κρύβονται τὰ συμφέροντα αὐτὰ, καὶ νὰ παρακολουθῇ ἀνεπηρέαστα τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης, πὸς οἱ ἀσπῶ φοβοῦνται νὰ τὴν ἀγκαλιάσουν σ' ὅλα, γιὰ τὴν πολλὴς φορὲς χτυπάει τὰ ἴδια τους συμφέροντα, καὶ ὅσο γιὰ τὴν ἀφίνει λεύτερο τὸ ἐγωιστικὸ ἐνοσιχτο σὲ κάθε ἄτομο ἀνεξαρτέτως, με τὴν οἰκονομικὴν ἰσότητά πὸς ἀντιπροσωπεύει, πράμα, πὸς τὰ προηγούμενα κοινωνικὰ στάδια τὸ περιώριζαν μόνο σὲ λίγους.

Αὐτὸς εἶναι ὁ σοσιαλισμὸς, πὸς ἡ κοινωνία του

θάρθη, γιὰ τὴ γεννάει σιγὰ σιγὰ αὐτὴ ἡ φύση τοῦ καπιταλισμοῦ, με τὴν ἀξίωση καὶ τὴν ἀλληλεγγύη τῆς ἐργατικῆς τάξης, πὸς ἐπιφέρει ὁ ἀναπόφευκτος, ἐγωιστικὸς συναγωνισμὸς τῶν κεφαλαιοῦχων, καὶ ἡ ἀναγκαία τελειοποίησι τοῦ τεχνικοῦ ἐπίπεδου. Σὲ κάθε ἀνεπηρέαστο φαίνεται καθαρά ἡ δροσιά, καὶ ἡ προοδευτικὴ τάση τοῦ συστήματός του. Καὶ ὅτι τὸ σοσιαλιστικὸ καθεστῶς ὄχι μόνο ἐκφυλισμὸς δὲ θᾶναι, καὶ ἀπεναντίας θᾶναι τὸ ἀνώτερο ἀπ' ὅλα τὰ προηγούμενά του καθεστῶτα, φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπόδειξη, πὸς ἐκθέσαμε πάρα πάντου, πὼς κάθε καινούργιο κοινωνικὸ στάδιο εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ προηγούμενό του, γιὰ τὴν εἶναι ἐξέλιξη ἐκείνου. Ὅσοι λοιπὸν πολεμᾶνε τώρα τὸ σοσιαλισμὸ τίποτ' ἄλλο δὲν κάνουν, παρά νὰ δειχνουν ὀλοφάνερα τὴν ἀστικὴ φύση τους, με τὸ στάσιμο φιλοσοφικὸ τῆς σύστημα, τὸ ἴδιο δηλ. πὸς ἔλαχε καὶ οἱ φεουδάρχοι χτυπώντας τοὺς ἀσπῶς.

*

Ἔτσι, εἶδαμε πὼς ὁ κύκλος τοῦ ἀτομικοῦ ἐγωισμοῦ εἶναι δυνατότερος ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἐγωιστικούς κύκλους, καὶ πὼς αὐτὸς δημιουργεῖ τὴν κοινωνία καὶ τὴν ἐξέλιξή τῆς. Καὶ εἶδαμε, πὼς ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι ἡ ἐγωιστικώτερη ἔκφραση τῆς κοινωνίας, πὸς θάρθη κατ' ἀνάγκη, καὶ πὸς τὸν χτυπᾶνε μόνο ὅσοι ἔχουνε σφέρο, ἢ ὅσοι παίρνουν τὴν ἐνοια τοῦ ἐγωισμοῦ σὲ περιορισμένη μορφή, ἢ τέλος ὅσοι εἶναι ἀνίκανοι νὰ τὸν νοιώσουν.

Μόναχο.

ΦΩΤΟΣ Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἡ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν Υ. προστασία τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, Βιομηχανικὴ καὶ Ἐμπορικὴ Ἀκαδημία ἀπὸ τὴν ἑπιπέδου τῶν σχολῶν αὐτῆς: (Γεωργικῆς, Βιομηχανικῆς, Ἐμπορικῆς, Μηχανουργικῆς, Ἀρχιτεκτονικῆς), ἀρχοῦνται τῆ 15ῃ Σεπτεμβρίου, εἰ δὲ ἐγγραφαὶ ἀπὸ τῆς 20ῆς Αὐγούστου. Πρόγραμμα ἀποστέλλεται δωρεάν εἰς τοὺς αἰτοῦντας.

πάντα καὶ ἓνα λουλούδι... Δὲ θὰ μποροῦσα πιά νὰ ξαναρχίσω. Ὁ καὶ ἤθελα μᾶλλον νὰ φύγω καὶ ἐγὼ ναῦρω καὶ κάτω λίγο ἀκρογιάλι ἔρημο καὶ νὰ πλαγιάσω με τὴ Μπέατα γιὰ νὰ μᾶς πᾶρῃ ἡ θαλασσα.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ (ῥιχνοντας τὰ μπράτσα γέρω στὸ λαϊκὸ τῆς ἀδερφῆς, φιλιώντας τὴ στὸ πρόσωπο.) Τί λές; Τί λές; Δὲν πρέπει πιά νὰ φοβάσαι γιὰ τίποτα. Μὴ δὲ σ' ἀγαπᾷ; Δὲν ξαναπόρτησες ὅλη του τὴν ἀγάπη; Αὐτὸ μὴ ἀξίζει καὶ τᾶλλα εἶναι τίποτα.

(Ἡ Σαβία σφαλᾷ τὰ μάτια λίγε, στιγμὲς, καὶ ἡ πλάνη τῆς φαντασίας τῆς φωτίζει τὸ πρόσωπο.)

ΣΑΒΙΑ. Ναι, ναι, τὴν ἔχω πάλι τὴν ἀγάπη του... Φαίνεται... Πὼς θὰ μποροῦσα νὰ μὴ βάλω γιὰ κείνη τὴ φωνή; Ἄμα δὲν εἶμαι ἴδω, με φωνάζει, με ἀναζητᾷ: μ' ἔχει ἀνάγκη: θάρρη: καὶ πρέπει ἐγὼ νὰ ὀδηγῶ τὰ βήματά του.

(Τινάζεται, ξεφορτῶν ἀπὸ τὸ ἀγκάλημα τῆς ἀδερφῆς τῆς, κυριεύεται πάλι ἀπὸ τὴν ἀγωνία.)

— Σήμερα ἡμῶς;... Τὸν εἶδες; τὸνε τρῶσεξες;... Σήμερα δὲν εἶναι πιά ὅπως ἔχτες: εἶναι διαφορετικὸς... Μιὰ ξαφνικὴ ἀλλαγὴ. Τὸν κῦτταξες ἐσὺ ἄμα εἶταν ἐκεῖ στὸ παραθύρι, σκυμμένος ἀπάνω στὸ πεζούλι; Ἄκουσες τὰ λόγια του πὼς ἀνηχοῦσαν;

Εἶδες πὼς τοῦ ἔτρεπε τὸ χέρι ἔμα τὸ ἀπλωσε ἔξω; Ἄχ, πὼς μου πὼς ἔχεις αἰστανθῆ καὶ σὺ πὼς κᾶτι συμβαίνει, πὼς κᾶτι τὸν ἀναταράζει.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Εἶναι στὴν ἀνάρρωση ἀκόμα. Σκέψου: ἓνα τίποτα μπορεῖ καὶ τὸν ταραξεί, ὁ αἶρας; ὁ καιρὸς...

ΣΑΒΙΑ. Ὅχι, ὄχι, δὲν εἶν' αὐτό. Καὶ, δὲν εἶδες; Ὡς καὶ ὁ Κοσμάς ὁ Δάβλος φαίνότανε πὼς ἔβαζε τὰ δυνατὰ του νὰ κρύψῃ μιὰ σκιά... Τὰ μάτια μου δὲ γελιοῦνται.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Ὅχι, δὲ φαίνότανε. Ἐχει μιλῆσει μαζί μου.

ΣΑΒΙΑ (ὀλο καὶ πιότερο ἀνησυχῶν.) Μὰ ὁ Λούκιος πῆγε ὡς κάτω μαζί του καὶ δὲν ξαναἔβηκε ἀκόμα. Ἡ μήπως πέρασε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος; (Πηγαίνει στὸ παραθύρι, κρυφοκυντάζει ἀπὸ τίς κουρτίνες.) Ἄ, εἶν' ἐκεῖ ἀκόμα, στὴν καγκελλόπορτα, καὶ λέει, καὶ λέει... Φαίνεται ἄλλος ἐξᾶλλου... (Σηκώνει τὰ μάτια στὸ σύννεφο.) Ἐρχεται τὴν καὶ ἡ μπόρα. (Κρυφοκυντάζει ξανά, ὀλο προσοχή.)

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Φώναξέ τονε!

ΣΑΒΙΑ (γυρνώντας, σὺν κεντριεμένη ἀπὸ μιὰ τρομερὴ σκέψη.) Βέβια ἔτσι εἶναι, βέβια ἔτσι

εἶναι.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Τί συλλογίστηκες, πάλι; ΣΑΒΙΑ (στυλωμένη, προσφέροντας καθαρά τὰ λόγια, ἀποφασιστικὴ ἀλλὰ κατάχλωμη.) Ὁ Λούκιος τὸ ξερεῖ πὼς αὐτὴ τὸν περιμένει.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Τὸ ξερεῖ; Πὼς; ΣΑΒΙΑ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Τὸ φαντάζεσαι.

ΣΑΒΙΑ. Τὸ αἰστανόμα: εἶμαι βέβαιη γι' αὐτό.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Μὰ πὼς; ΣΑΒΙΑ. Μὰ εἶταν ἀνάγκη ὡς καὶ αὐτὸ νὰ γείνη: εἶταν ἀνάγκη νὰ βρῆ μιὰ μέρα αὐτὴ τὸν τρόπο. Πὼς; Ἴσως με κανένα γράμμα... Ἐχει λάβει ἓνα γράμμα ὁ Λούκιος.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Καὶ σὺ πὸς ἔχεις τὸ νοῦ σου; ΣΑΒΙΑ (μ' ἓνα ἀκατόδεχτο κίνημα.) Ὡς καὶ αὐτὸ ἀκόμα;

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Μὰ ἴσως κᾶνεις λάθος.

ΣΑΒΙΑ. Δὲν κᾶνω λάθος. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ γέρου, ἔγραψ' ἐκείνη. Ἡ ἀναβολὴ τώρα πιά δὲν ἔχει τόπο, ὅτε γιὰ μιὰ μέρα, ὅτε γιὰ μιὰ ὥρα κᾶν. Καταλαβαίνεις τὸν κίντυνο. Κι ἐν ἀκόμα ἔχει γυρίσει σὲ μίνα μὴ τὴν ψυχὴ του,